

ความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

Self-Development Needs of Agricultural Promotions Officers,

Department of Agricultural Promotions

วรรณรีย์ คนขยัน¹ สมชัย อนุสนธิพรเพ็ญ² และธานินทร์ คงศิลา^{3*}

Wannaree Konkhayun¹, Somchai Anusontpornperm² and Tanin Kongsila^{3*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 2) ความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 368 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ผลการวิจัย พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ส่วนมาก เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.1 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 48.9 มีประสบการณ์ในการทำงานในกรมส่งเสริมการเกษตรระหว่าง 6-10 ปี ร้อยละ 26.9 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.3 โดยสำเร็จการศึกษาในสาขาเกษตรศาสตร์ ร้อยละ 62.2 ความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) และด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) การศึกษาความสัมพันธ์ พบว่า อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และสาขาวิชาที่จบการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านงานส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร และด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร การพัฒนาตนเอง

Abstract

The purposes of this research were to study 1) the personal factors of agricultural promotions officers, 2) the needs for self-development of agricultural promotions officers, and 3) the relationship between personal factors and needs for self-development of agricultural promotions officers. The sample group consisted of 368 agricultural promotions experts. The research instrument was a questionnaire. The results showed that most of the agricultural promotion officers were female (54.1%), and aged 30-39 years old. 48.9% had work experience in the Department of Agricultural Promotions of 6-10 years, 26.9% had a bachelor's degree, and 53.3% were agriculture graduates. 62.2% of the officers said they needed to develop their skills in their roles as agricultural promotions officers, and that their needs were at a high level (mean 4.11). In term of their roles as community enterprise promotions staff, their needs for development were at a high level (mean 3.91). The study of the relationships between personal factors and need for self-development of agricultural promotions officers indicated that age, work experience, and educational level correlated with the need for self-development in the promotion of agricultural production and community enterprise promotion, with statistical significance at the level of 0.01.

Keywords: agricultural promotions officer, Department of Agricultural Promotions, self-development

¹ สาขาวิชาเกษตรเขตร้อน คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

² Tropical Agriculture, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

³ ภาควิชาปฐพีวิทยา คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

² Department of Soil Science, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

³ ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

³ Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900

*Corresponding author, Email: agrtnk@ku.ac.th

คำนำ

กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรต้องอาศัยบุคลากรทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีความรู้ ความสามารถที่ตรงกับสายงาน ตำแหน่ง และความรู้ในทักษะวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนปฏิบัติงานระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) ซึ่งมีอยู่ 5 ยุทธศาสตร์หลัก โดยในยุทธศาสตร์ที่ 5 เป็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรของกรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมุ่งเน้นด้านการพัฒนาบุคลากรให้เป็น smart officer พัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และองค์ความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้พัฒนาสำนักงานให้เป็น smart office เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ พัฒนาองค์กรและการบริหารจัดการ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมด้านการส่งเสริมการเกษตร โดยมีสำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี หน่วยงานภายในกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งรับผิดชอบการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล พัฒนาระบบ วิธีการ และดำเนินการพัฒนาทรัพยากรบุคคล (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2561) ทั้งนี้ รวมถึงการพัฒนานักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ทุกตำบลของประเทศไทย เป็นบุคลากรรัฐที่ใกล้ชิดกับเกษตรกร และมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2556) ได้ระบุว่า มาตรการบริหารและพัฒนากำลังคนภาครัฐ (พ.ศ. 2557-2561) ประกอบด้วย มาตรการบริหารจัดการอัตรากำลังปกติ มาตรการบริหารจัดการอัตรากำลังปกติ และแนวทางการนำมาตรการดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยแนวทางการทำงานส่งเสริมการเกษตรในปีงบประมาณ 2562 จะเป็นลักษณะการร่วมคิดร่วมตัดสินใจร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา และร่วมรับประโยชน์ โดยมุ่งเน้นการดำเนินงานใน 5 เรื่องหลัก ได้แก่ 1) สนับสนุนและขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2) เพิ่มประสิทธิภาพกลไกขับเคลื่อนงานในพื้นที่ 3) มุ่งเน้นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรในลักษณะตลาดนำการผลิต 4) สร้างเกษตรกรรุ่นใหม่และพัฒนาเกษตรกรมืออาชีพ และ 5) เพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการองค์กรและสถานพลังทุกภาคส่วน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) ซึ่งในการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางการส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตรข้างต้น จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความรู้และความสามารถเพื่อการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าประสงค์ (Hoffmann et al., 2000) ซึ่ง พันธจิตต์ สีนะ และคณะ (2557) กล่าวว่า ระบบส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่โดยตรงต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเกษตรกรดังกล่าว เพื่อพัฒนาเกษตรกรไทยให้มีศักยภาพในการคิดวางแผน การพัฒนาระบบการผลิต และการจัดการผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยองค์กรส่งเสริมการเกษตรในภาครัฐมักมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านเทคนิค ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหาร การควบคุม การศึกษาและงานให้คำปรึกษา โดยอยู่ภายในหน่วยงานทางเทคนิค ได้แก่ กฎหมายการเกษตร เศรษฐศาสตร์ฟาร์ม การผลิตและการตลาดพืช การผลิตสัตว์ หรือการจัดการบ้านเรือนและโภชนาการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานส่งเสริมการเกษตรกว้างขวาง ขณะที่ Birner et al. (2006) ได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีรูปแบบที่เหมาะสมหรือดีที่สุดสำหรับการให้บริการตามความต้องการ จุดประสงค์ และเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงในการส่งเสริมการเกษตร ทางเลือกที่ดีที่สุดของวิธีการส่งเสริมการเกษตรขึ้นอยู่กับ 1) สภาพแวดล้อมทางนโยบาย 2) ความสามารถของผู้ให้บริการที่มีศักยภาพ 3) ประเภทของระบบการทำฟาร์มและการเข้าถึงตลาดของกลุ่มเป้าหมาย และ 4) ธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความสามารถในการให้ความร่วมมือ วิธีการส่งเสริมการเกษตรที่แตกต่างกันสามารถทำงานได้ดีในเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ดังนั้น การพัฒนาบุคลากรดังกล่าวจำเป็นต้องทราบดีถึงความต้องการในการพัฒนาตนเองทั้งทางด้านความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบ และรูปแบบที่ใช้ในการพัฒนาของบุคลากรนั้น ๆ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาความรู้ให้ตรงกับความต้องการของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อจะนำไปสู่การทำงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ คือ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สังกัด กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จำนวน 4,570 คน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) ผู้วิจัยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (สุรินทร์ นิยมมากร, 2556) และเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างในที่นี้กำหนดให้มีค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 จึงได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 368 คน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามไปยังนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร

ทั้งหมดในรูปแบบอีเมล และได้แบบสอบถามที่ครบสมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้จำนวน 368 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) ปัจจัยพื้นฐานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และ 2) ความต้องการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ด้านงานส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร และด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จากนั้น นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรง (validity) ของเครื่องมือและปรับปรุงแก้ไข จากนั้น นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ได้ค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.95 ซึ่งเป็นค่าที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ด้านงานส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร และด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน วัดระดับความต้องการแบบสเกลอันดับกลาง (interval class) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้มาตรวัดแบบการจัดแบ่งระดับขั้น (rating scale) ด้วยวิธีการสร้างสเกลแบบ Likert scale โดยกำหนดค่าคะแนนความต้องการ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีค่าคะแนนเท่ากับ 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ คำนวณช่วงกว้างระหว่างชั้นจากสูตร (สุรินทร์ นิยมางกูร, 2556)

$$\begin{aligned}\text{อันดับกลางชั้น} &= \text{พิสัย/จำนวนชั้น} \\ &= (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\ &= (5-1)/5 \\ &= 0.80\end{aligned}$$

ดังนั้น เกณฑ์การสุรระดับความต้องการรายข้อและภาพรวมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างคือ

คะแนนเฉลี่ย	ความต้องการในการพัฒนาตนเอง
1.00 - 1.80	ความต้องการน้อยที่สุด
1.81 - 2.60	ความต้องการน้อย
2.61 - 3.40	ความต้องการปานกลาง
3.41 - 4.20	ความต้องการมาก
4.21 - 5.00	ความต้องการมากที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้ chi-square ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.1 และเพศชาย ร้อยละ 45.9 มีอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 48.9 รองลงมา คือ 40-49 ปี ร้อยละ 34.2 และ 50-59 ปี ร้อยละ 15.8 และ 20-29 ปี ร้อยละ 1.1 มีประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี ร้อยละ 26.9 รองลงมา คือ 11-15 ปี ร้อยละ 26.4 และ 1-5 ปี ร้อยละ 15.5 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.3 รองลงมา คือ ระดับปริญญาโท ร้อยละ 45.4 และระดับปริญญาเอก ร้อยละ 1.3 โดยสำเร็จการศึกษาในสาขาเกษตรศาสตร์ ร้อยละ 62.2 รองลงมา คือ สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช ร้อยละ 13.0 และสาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตสัตว์ ร้อยละ 11.4

ความต้องการในการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ความต้องการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตรของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) โดยมีความต้องการ 3 อันดับแรกคือ 1) การเชื่อมโยงการตลาดสินค้าเกษตรระดับประเทศ (ค่าเฉลี่ย 4.20) 2) การใช้เทคโนโลยีด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ค่าเฉลี่ย 4.17) และ 3) การพัฒนาการบรรจุ หีบห่อ ของสินค้าแปรรูปที่ทันสมัย (ค่าเฉลี่ย 4.17) ซึ่งการแปรรูป

ผลผลิตทางการเกษตร มีความสำคัญอย่างมากในการผลิตทางการเกษตร ที่จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรได้ ประกอบกับปัจจุบันมีกลุ่มเกษตรกร สถาบันเกษตรกร ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนจำนวนมาก ที่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และจำหน่ายตามท้องตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ยังพบว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีคุณภาพที่แตกต่างกัน เนื่องจากผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนามาตรฐานการผลิตและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการบริหารจัดการ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่หลักหนึ่งของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่จะต้องเข้าไปมีบทบาท (Table 1)

Table 1 Needs for self-development of agricultural promotions officer; promoting agricultural processing.

Needs for self-development of agricultural promotions officer; promoting agricultural processing	Needs for self-development		
	$\bar{x}$	SD	Level
1. Basic knowledge of food processing and preservation	4.01	0.843	High
2. Product processing technology	4.17	0.833	High
3. Management of agricultural processing	4.04	0.852	High
4. Modern food processing technology	4.12	0.836	High
5. Promoting agricultural product processing to meet standards	4.14	0.804	High
6. Knowledge for improving the quality of processed products	4.12	0.793	High
7. Sale promotion of processed products for sale in the market	4.13	0.813	High
8. Modern packaging development of processed products	4.17	0.836	High
9. Linking the market of agricultural products at the national level	4.20	0.825	High
10. Value added agricultural products from processing	4.14	0.816	High
11. Groups of manufacturers of processed products from One Tambon One Product	4.07	0.857	High
12. Promote the processing of industrial field crop	4.04	0.859	High
13. Organize a forum to exchange knowledge which agricultural product processing that important	4.07	0.844	High
14. Promote vegetables, fruits, flowers, ornamental, and herbs processing	4.14	0.844	High
Total	4.11	0.770	High

ความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร (Table 2) พบว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) โดยมีความต้องการ 3 อันดับแรกคือ 1) การถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.99) 2) การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.93) และ 3) องค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.93) ซึ่งวิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากร มาผลิตสินค้าหรือบริการก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชน ยังผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ วิสาหกิจชุมชนจึงมีบทบาทต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และส่งผลกระทบเชื่อมโยงต่อการสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนยังผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคต รวมถึงก้าวไปสู่การเป็นผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลางของเกษตรกรกลุ่มการเกษตรต่อไป

Table 2 Needs for self-development of agricultural promotions officer; community enterprise promotion.

Needs for self-development of agricultural promotions officer; community enterprise promotion	Needs for self-development		
	$\bar{x}$	SD	Level
1. Registration of community enterprise groups	3.87	0.804	High
2. Assessing the potential of community enterprise groups	3.87	0.784	High
3. Knowledge to improve product / product quality	3.93	0.780	High
4. Promoting the integration of community enterprise groups	3.93	0.782	High
5. Transfer of knowledge of group management	3.90	0.812	High
6. Transfer of knowledge in marketing management	3.99	0.820	High
7. Transfer of knowledge and access to funding	3.92	0.830	High
8. Creating a community enterprise development plan	3.91	0.792	High
9. Organizing a forum to exchange opinions on community enterprise groups	3.89	0.797	High
10. Evaluation of the success of the community enterprise group	3.86	0.785	High
Total	3.91	0.721	High

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรกับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร

เพศ ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร

อายุ ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีอายุ 20-39 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 50.0) อายุ 40-49 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 41.3) และอายุ 50-59 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 50.0)

ประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี มีระดับความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 61.4) ประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 44.4) ประสบการณ์ในการทำงาน 11-15 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 54.6) เนื่องจากเป็นวัยทำงานและมีความกระตือรือร้นใส่ใจในงานใหม่ ๆ ที่ตนเองยังขาดประสบการณ์และความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน 16-20 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 55.5) และประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี มีความต้องการในการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 52.9)

ระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร เนื่องจากในหน้าที่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จะต้องเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมในทุกภารกิจของการส่งเสริมการเกษตร ดังนั้น ทุกระดับการศึกษาจึงมีความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านนี้

สาขาวิชาที่จบการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยคนที่จบสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มีระดับความต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 48.0) รองลงมา คือ ปานกลาง (ร้อยละ 27.1) และระดับมาก (ร้อยละ 24.9) ส่วนจบการศึกษาสาขาวิชาอื่น ๆ มีระดับความต้องการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 44.6) รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 33.8) และระดับปานกลาง (ร้อยละ 21.6) โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความน่าจะเป็น (p-value) ของความสัมพันธ์ดังกล่าว แสดงใน Table 3

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรกับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพศชาย มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 39.1) รองลงมา คือ ระดับมาก (ร้อยละ 35.5) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 25.4) ส่วนเพศหญิง มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 36.7) รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 33.7) และระดับปานกลาง (ร้อยละ 29.6)

อายุ มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีอายุ 20-39 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 45.1) รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 28.3) และ อายุ 40-49 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 38.9) รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 35.7) และระดับมาก (ร้อยละ 25.4) อายุ 50-59 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 46.6) รองลงมา คือ ระดับมาก (ร้อยละ 31.0) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 22.4) ดังนั้นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีอายุ 20-39 ปี มีความต้องการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ อย่างชัดเจน เนื่องจากกลุ่มอายุนี้นี้เพิ่งเริ่มรับราชการ จึงมีความสนใจในงานนี้เพราะเป็นงานที่ต้องปรับตัวและเรียนรู้ใหม่ที่อาจไม่ได้เรียนรู้มาจากเดิม และจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมาได้พบปะกลุ่มวิสาหกิจต่าง ๆ ทำให้เกิดความสนใจในการเพิ่มความรู้ความเข้าใจในด้านนี้มากขึ้น

ประสบการณ์ในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 1-5 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 38.6) รองลงมา คือ ระดับมากที่สุด (ร้อยละ 36.8) และระดับปานกลาง (ร้อยละ 24.6) ประสบการณ์ในการทำงาน 6-10 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 42.4) รองลงมา คือ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 35.4) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 22.2) ประสบการณ์ในการทำงาน 11-15 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 42.3) รองลงมา คือ ระดับมาก (ร้อยละ 32.0) และระดับปานกลาง (ร้อยละ 25.7) ประสบการณ์ในการทำงาน 16-20 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 35.6) รองลงมา คือ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 35.6) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 28.8) ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 20 ปี มีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50.0) รองลงมา คือ ระดับมาก (ร้อยละ 31.4) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 18.6)

ระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีหน้าที่งานรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องที่เหมือนกัน ในหน้าที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

สาขาวิชาที่จบการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจบการศึกษาด้านสาขาวิชาเกษตรศาสตร์ มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด (ร้อยละ 36.3) รองลงมา คือ ระดับมาก (ร้อยละ 32.3) และระดับปานกลาง (ร้อยละ 31.4) ส่วนที่จบการศึกษาด้านสาขาวิชาอื่น ๆ มีความต้องการอยู่ในระดับมาก (ร้อยละ 42.4) รองลงมา คือ ระดับปานกลาง (ร้อยละ 38.2) และระดับมากที่สุด (ร้อยละ 19.4) โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าความน่าจะเป็น (p-value) ของความสัมพันธ์ได้แสดงใน Table 3

Table 3 The relationship between personal factors and needs for self-development of agricultural promotions officer.

Personal factors	Needs for self-development of agricultural promotions officer			
	Promoting agricultural processing		Community enterprise promotion	
	$\bar{x}$	P-value	$\bar{x}$	P-value
1. Gender	2.396	0.302	4.483	0.106
2. Age	15.826**	0.003	17.734**	0.000
3. Experience	57.931**	0.000	21.725**	0.005
4. Educational level	0.573	0.751	4.682	0.096
5. Field of study	15.539**	0.000	11.783**	0.003

** = Significant at $P < 0.01$.

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร จะมีหน้าที่รับผิดชอบงานตามภารกิจหลักทั้งหมด 7 ส่วน คือ งานส่งเสริมพืชไร่ งานส่งเสริมข้าว งานส่งเสริมพืชสวน งานส่งเสริมการผลิตผัก งานส่งเสริมไม้ดอกไม้ประดับ งานส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร งานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และงานกลุ่มส่งเสริมเกษตรกร/สถาบัน ซึ่งการพัฒนาตนเองสำหรับการปฏิบัติงานตามภารกิจทั้งหมด และในบางเรื่องโดยเฉพาะเจาะจง เช่น ทางด้านโรคแมลงศัตรูพืช ทั้งในกรณีของพืชไร่ ข้าว และไม้ผล รวมถึงวิธีการชีวิตวิถีที่ใช้ในการควบคุมกำจัด และระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานในกรณีของข้าว โดยภาพรวม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จึงมีความต้องการพัฒนาตนเองผ่านการฝึกอบรมมากกว่าการศึกษาต่อ และจากการที่ส่วนใหญ่มีอายุงานไม่มากนักจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาตนเองด้านที่เกี่ยวกับนักบริหารส่งเสริมการเกษตร การสนองนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตร และทักษะการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร ซึ่งในกรณีหลังเกี่ยวข้องกับประสบการณ์การทำงานซึ่งยังมีอยู่น้อย ขณะที่ความรู้เฉพาะด้านที่มีความต้องการในการพัฒนามากจะเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญของเกษตรกร เช่น โรคแมลงศัตรูพืชในพืชชนิดต่าง ๆ และวิทยาการใหม่ด้านชีวิตวิถีที่ใช้ในการควบคุมกำจัด รวมถึงระบบเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานในกรณีของข้าว

การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อการเกษตร เพื่อช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตของเกษตรกรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้โดยการนำเอาวิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาถ่ายทอด แนะนำ และส่งเสริมให้เกษตรกรได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งย่อมจะเกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการเกษตรให้ดีขึ้น นอกจากนี้ การส่งเสริมการเกษตรมีความสำคัญต่อประเทศชาติด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และในมิติการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย ในด้านการแก้ไขปัญหาหรือขจัดความยากจน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของเกษตรกร การส่งเสริมการเกษตรที่มีประสิทธิภาพจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการเกษตรของประเทศให้ดีขึ้น (พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์, 2551) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาด้านความรู้ เทคโนโลยี และเทคนิควิธีในการเข้าถึงและแก้ไขปัญหาทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ยังมีอายุน้อย ทำให้มีประสบการณ์ในตำแหน่งน้อย ขณะที่ภารกิจมีความหลากหลาย การพัฒนาโดยการสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นจำเป็นต้องระบุสาขาที่จะทำการศึกษาที่ชัดเจน เหมาะสมต่อการนำความรู้ที่ได้มาพัฒนางานตามภารกิจ การพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ผ่านการฝึกอบรมและดูงานควรมีความเฉพาะเจาะจงและตรงกับรูปแบบเกษตรกรรมในพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปช่วยให้คำปรึกษา หรือแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรมีความเชื่อถือเชิงประจักษ์ด้านความรู้ความสามารถของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และเกิดความร่วมมือด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปผลการศึกษา

จากการวิจัยความต้องการการพัฒนาตนเองของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร ครังนี้ พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ส่วนมาก เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.1 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 48.9 มีประสบการณ์ในการทำงานในกรมส่งเสริมการเกษตรระหว่าง 6-10 ปี ร้อยละ 26.9 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.3 โดยสำเร็จการศึกษาในสาขาเกษตรศาสตร์ ร้อยละ 62.2

ความต้องการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตรของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.11) และเมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ การเชื่อมโยงการตลาดสินค้าเกษตรระดับประเทศ การใช้เทคโนโลยีด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาการบรรจุ หีบห่อ ของสินค้าแปรรูปที่ทันสมัย ส่งเสริมแปรรูปพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ สมุนไพร การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรจากการแปรรูป การส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรตรงตามมาตรฐาน ส่งเสริมการจำหน่ายผลผลิตที่แปรรูปเพื่อออกขายสู่ตลาด เทคโนโลยีการแปรรูปอาหารที่ทันสมัย องค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตที่แปรรูป การรวมกลุ่มผู้ผลิตสินค้าแปรรูปหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การแปรรูปสินค้าเกษตรที่สำคัญ การส่งเสริมการแปรรูปพืชไร่อุตสาหกรรม การบริหารจัดการแปรรูปด้านการเกษตร และความรู้เบื้องต้นด้านการแปรรูปและถนอมอาหาร ตามลำดับ และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรกับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร พบว่า อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน และสาขาวิชาที่จบการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านงานส่งเสริมการแปรรูปทางการเกษตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนเพศ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาตนเอง

ความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการพัฒนาตนเองในระดับมาก ทุกข้อ ดังนี้ การถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาด การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน องค์ความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดความรู้การเข้าถึงแหล่งทุน การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน การถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารกลุ่ม การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การประเมินศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการประเมินผลสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรกับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พบว่า อายุ ประสบการณ์ทำงาน และสาขาที่จบการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนเพศ และระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาตนเอง

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

กรมส่งเสริมการเกษตร ควรจัดการพัฒนานักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในด้านการเชื่อมโยงการตลาดสินค้าเกษตรระดับประเทศ การใช้เทคโนโลยีด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการด้านการตลาด การส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เนื่องจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการในระดับมาก ประกอบกับการส่งเสริมการเกษตรปัจจุบัน นอกเหนือจากการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการผลิตแล้ว การตลาดและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2560. แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และแผนปฏิบัติงานระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2561. วิสัยทัศน์และอำนาจหน้าที่ของสำนักงานการถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2562. แนวทางการดำเนินงานกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2562. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- พงษ์ศักดิ์ อังกลีฤทธิ์. 2551. การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พันธจิตต์ สีเหนียง, โชตนา ลิ้มสอน, เสาวลักษณ์ ฤทธิอนันต์ชัย และชัยกร สีเหนียง. 2557. ความคิดเห็นของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรต่อระบบส่งเสริมการเกษตร: กรณีศึกษาพื้นที่ภาคกลาง. *Veridian* 7(6): 613-626.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2556. *HR in an ageing world รวบรวมบทความการบริหารทรัพยากรคนรุ่นใหม่*. นนทบุรี: บริษัท อัททรรุ ครีเอทีฟ จำกัด.
- สุรินทร์ นิยมางกูร. 2556. *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และสถิติที่ใช้*. กรุงเทพฯ: บัณฑิต ภู.
- Birner, R., Davis, K., Pender, J., Knonya, E., Anandajayasekaram, P., Ekboir, J., Mbabu, A., et al. 2006. *From best practice to best fit: A framework for analyzing pluralistic agricultural advisory services worldwide*. DC: International Food Policy Research Institute.
- Hoffmann, V., Lamers, J., and Kidd, A. D. 2000. *Reforming the organization of agricultural extension in Germany: Lessons for other countries*. Agricultural Research & Extension Network, Network paper, No. 98.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. 1970. Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement* 30: 607-610.

วันรับบทความ (Received date) : 9 ก.ค. 61

วันแก้ไขบทความ (Revised date) : 12 ธ.ค. 62

วันตอบรับบทความ (Accepted date) : 3 ส.ค. 61